

Юридична відповідальність неповнолітніх

**Теоретичний та практичний
аспект**

Юридична відповідальність —

(Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави. — 6-е. — Х. : Консум, 2002. — 160 с.);

- - це різновид соціальної відповідальності, яка закріплена у законодавстві і забезпечуваний державою юридичний обов'язок правопорушника пізнати примусового позбавлення певних цінностей, що йому належать
- Юридичну відповідальність поділяють на:
перспективну (позитивну) і ретроспективну (негативну)
- *Позитивна юридична відповідальність* — сумлінне виконання своїх обов'язків перед суспільством, державою, колективом людей та окремою особою
- *Ретроспективна юридична відповідальність* — специфічні правовідносини між державою і правопорушником внаслідок державно-правового примусу, що характеризуються засудженням протиправного діяння і суб'єкта правопорушення, покладанням на останнього обов'язку перетерпіти позбавлення і несприятливі наслідки особистого, майнового, організаційного характеру за скоєне правопорушення

Галузева класифікація юридичної відповідальності

- кримінально-правову;
- адміністративну;
- цивільно-правову;
- трудову (дисциплінарну, матеріальну відповідальність робітників і службовців) тощо.

Кримінально-правова відповідальність

- - це різновид ретроспективної (негативної) юридичної відповідальності, що полягає у застосуванні міри кримінального покарання до фізичних осіб, винних у вчиненні злочину.
- Кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося **шістнадцять років**.

Особи, що вчинили злочини у віці від чотирнадцяти до шістнадцяти років, підлягають кримінальній відповідальності лише за:

- **умисне вбивство (статті 115-117)**, посягання на життя державного чи громадського діяча, працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця, судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, представника іноземної держави (статті 112, 348, 379, 400, 443), умисне тяжке тілесне ушкодження (стаття 121, частина третя статей 345, 346, 350, 377, 398), умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження (стаття 122, частина друга статей 345, 346, 350, 377, 398), диверсію (стаття 113), бандитизм (стаття 257), терористичний акт (стаття 258), захоплення заручників (статті 147 і 349), зґвалтування (стаття 152), насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом (стаття 153), крадіжку (стаття 185, частина перша статей 262, 308), грабіж (статті 186, 262, 308), розбій (стаття 187, частина третя статей 262, 308), вимагання (статті 189, 262, 308), умисне знищення або пошкодження майна (частина друга статей 194, 347, 352, 378, частини друга та третя статті 399), пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів (стаття 277), угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна (стаття 278), незаконне заволодіння транспортним засобом (частини друга, третя статті 289), хуліганство (стаття 296).

Відповідальність за адміністративні правопорушення

- під нею розуміють покладення на порушників загальнообов'язкових правил, що діють в управлінні та в інших сферах, адміністративних стягнень, котрі тягнуть для цих осіб обтяжливі наслідки майнового чи морального характеру
- адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення **шістнадцятирічного віку.**

Особливості провадження у справах про злочини неповнолітніх

- Порядок провадження у справах про злочини неповнолітніх, як передбачено ст. 432 Кримінально-процесуального кодексу України (далі — КПК), визначається загальними правилами КПК для провадження кримінальних справ і, крім того, додатковими нормами, викладеними у гл. 36 КПК «Особливості провадження в справах про злочини неповнолітніх». У зазначеній главі містяться норми, якими передбачено підвищення захищеності прав неповнолітніх у кримінальному процесі.
- У багатьох країнах світу (США, Великобританії, Бельгії, Франції, Німеччині та ін.), на відміну від України, судочинство у справах про злочини неповнолітніх здійснюється спеціалізованими судами різних модифікацій¹. Діяльність таких судів для неповнолітніх оцінюється вченими-юристами досить високо.
- Суди при здійсненні правосуддя, у т.ч. відносно неповнолітніх, повинні враховувати вимоги міжнародних правових актів, зокрема тих, які стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх. У міжнародно-правових актах наголошується на необхідності особливого захисту дітей та підлітків. Україною було підписано міжнародний договір від 29 листопада 1985 р., за яким вона взяла на себе зобов'язання виконувати Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила»). У пр. 2.1 зазначених Правил підкреслюється необхідність неупередженого їх застосування.

Особливості провадження у справах про злочини неповнолітніх

- у іншому важливому міжнародному документі — Конвенції про права дитини, прийнятій 44-ю сесією Генеральної Асамблеї ООН у 1989 р. і ратифікованій Верховною Радою України 27 лютого 1991 р. (далі — Конвенція), міститься гуманне положення щодо застосування до неповнолітнього міри запобіжного заходу. Відповідно до ст. 37 Конвенції «арешт, затримання чи тюремне ув'язнення дитини здійснюється згідно з законом та використовується лише як крайній захід і протягом якомога більш короткого відповідного періоду часу».

Стан злочинності серед НЕПОВНОЛІТНІХ

(за відомостями офіційного веб-сайту Верховного Суду України)

- Значні зміни відбуваються в злочинному середовищі серед неповнолітніх. Стан підліткової злочинності викликає занепокоєність та зумовлює необхідність пошуку нових засобів для її попередження, вжиття додаткових заходів з боку державних органів і громадськості, які б сприяли поступовому зменшенню злочинних проявів у середовищі неповнолітніх.
- Так, **кількість кримінальних справ** про злочини, вчинені неповнолітніми чи за їх участю, що перебували на розгляді судів, у **2010 році збільшилася на 10,9 % порівняно з 2009 р. і становила 12,2 тис.** Вироки постановлено у **8,5 тис. справ, що також більше на 27,1 %, або 83,9 % (75,9 % у 2009 році)** від розглянутих; водночас кількість справ, у яких провадження закрито, зменшилася на **28,6 % і становила 1,2 тис.**
- **Кількість осіб, засуджених за вчинення злочинів у неповнолітньому віці, збільшилася на 27,2 % і становила 10,9 тис.;** їх частка в числі всіх засуджених також дещо збільшилася — **6,4 %.** У тому числі у віці від **14 до 16 років вчинили злочини майже 3 тис. осіб, що на 38,9 % більше, або 27,5 % (25,2 % - 2009 році)** від кількості засуджених неповнолітніх. **За тяжкі та особливо тяжкі злочини засуджено 6,6 тис. осіб, або 60,4 %.** До позбавлення волі на певний строк засуджено **2 тис. неповнолітніх осіб, що на 7,6 % більше.** Суди звільнили від відбування покарання з випробуванням **7,6 тис. підлітків, або 69,4 % від засуджених неповнолітніх.** Суди застосували примусові заходи виховного характеру стосовно **2,3 тис. неповнолітніх осіб, що на 26,5 % більше ніж у 2009 році.**